

Received: 21.11.2025  
Accepted: 18.02.2026  
Published: 31.03.2026

Roczniki Administracji i Prawa  
Annals of The Administration and Law  
2026, XXVI, z. 1: s. 311-328  
ISSN: 1644-9126  
DOI: 10.5604/01.3001.0055.7179  
<https://rocznikiadministracjiiprawa.publisherspanel.com>

Gabriel Jackowski\*  
Nr ORCID: 0009-0009-9099-0012

## SKUTECZNOŚĆ ZAOSTRZANIA PRAWA KARNEGO W REDUKCJI PRZESTĘPCZOŚCI – NA TLE POGLĄDÓW DOKTRYNY

### THE EFFECTIVENESS OF TOUGHENING CRIMINAL LAW IN REDUCING CRIME – IN THE CONTEXT OF DOCTRINAL VIEWS

**Streszczenie:** Artykuł analizuje skuteczność zaostrożenia prawa karnego jako narzędzia ograniczania przestępczości. W Polsce od kilku lat obserwuje się wzrost surowości sankcji karnych, zwłaszcza w zakresie najcięższych przestępstw, takich jak zabójstwo, gwałt czy rozbój. Autor omawia podstawowe założenia prewencji generalnej, wskazując, że zgodnie z jej założeniami surowsze kary powinny odstraszać potencjalnych sprawców. Jednak wyniki badań empirycznych przedstawionych w artykule podważają jednoznaczną skuteczność tej strategii. Wskazano, że czynniki społeczne, ekonomiczne oraz proceduralne mają istotny wpływ na poziom przestępczości, a nadmierna surowość może prowadzić do wzrostu recydywy oraz generować problemy społeczne, takie jak kryzys więzienny. W artykule dokonano przeglądu kluczowych badań międzynarodowych i krajowych, podkreślając potrzebę zintegrowanego podejścia, które łączy skuteczność sankcji z nieuchronnością kary oraz programami resocjalizacyjnymi. W konkluzji autor podkreśla, że polityka karna powinna uwzględniać kompleksowy charakter przyczyn przestępczości, a nie opierać się wyłącznie na zaostrożeniu kar.

**Słowa kluczowe:** zaostrożenie prawa karnego, prewencja generalna, recydywa, polityka kryminalna, skuteczność sankcji

---

\* mgr; absolwent Europejskiej Wyższej Szkoły Prawa i Administracji w Warszawie, uczestnik eksternistycznego trybu przygotowania rozprawy doktorskiej w Akademii Humanitas. Źródła finansowania publikacji: środki własne autora; e-mail: gabriel.jackowski@gmail.com

**Summary:** The article examines the effectiveness of tightening criminal law as a tool to reduce crime. In Poland, an increase in the severity of criminal penalties has been observed in recent years, especially for the most serious crimes such as murder, rape, and robbery. The author discusses the fundamental assumptions of general prevention, indicating that harsher penalties should deter potential offenders. However, empirical research presented in the article challenges the unequivocal effectiveness of this strategy. It is indicated that social, economic, and procedural factors significantly influence crime rates, and excessive severity may lead to increased recidivism and social problems, such as prison overcrowding. The article reviews key international and domestic studies, emphasizing the need for an integrated approach combining the effectiveness of sanctions with the inevitability of punishment and rehabilitation programs. In conclusion, the author emphasizes that criminal policy should consider the multifaceted nature of crime causes rather than relying solely on increasing penalties.

**Keywords:** tightening of criminal law, general prevention, recidivism, criminal policy, effectiveness of sanctions

Zaostrzanie prawa karnego jest jednym z najczęściej stosowanych narzędzi polityki kryminalnej, mającym na celu redukcję przestępczości i zwiększenie poczucia bezpieczeństwa w społeczeństwie. U podstaw tej strategii leży założenie, że surowsze sankcje działają odstraszaingly na potencjalnych sprawców, a także eliminują z życia społecznego osoby skazane na długoterminowe kary pozbawienia wolności. W ostatnich latach w Polsce obserwuje się tendencję do intensyfikacji represyjnych rozwiązań prawnych, co znajduje odzwierciedlenie w licznych nowelizacjach kodeksu karnego oraz w zaostrzaniu kar za przestępstwa o wysokim stopniu szkodliwości społecznej.

Pomimo powszechnej akceptacji zaostrzania sankcji jako sposobu walki z przestępczością w literaturze naukowej pojawiają się liczne głosy krytyczne, podważające skuteczność takiego podejścia. Krytycy wskazują, że sama surowość kary nie jest jedynym ani najważniejszym czynnikiem wpływającym na poziom przestępczości, a kluczowe znaczenie ma nieuchronność wykrycia i ukarania sprawcy. Wiele badań empirycznych sugeruje, że nadmierna represyjność może prowadzić do negatywnych skutków społecznych, takich jak wzrost recydywy, przepełnienie zakładów karnych czy eskalacja patologii społecznych.

Celem niniejszego artykułu jest analiza rzeczywistego wpływu zaostrzania prawa karnego na poziom przestępczości w świetle dostępnych badań naukowych oraz wskazanie alternatywnych strategii polityki karnej. Przegląd literatury pozwoli ocenić, na ile surowość sankcji przyczynia się do redukcji przestępczości, a w jakim stopniu inne czynniki, takie jak skuteczność organów ścigania, resocjalizacja skazanych czy działania prewencyjne, mogą odgrywać kluczową rolę w kształtowaniu bezpieczeństwa publicznego.

Artykuł ma nie tylko ocenić skuteczność zaost్రzania sankcji karnych jako instrumentów polityki kryminalnej, lecz także zweryfikować tezę, zgodnie z którą sama surowość kary nie stanowi czynnika determinującego poziom przestępczości. Problem badawczy jest skoncentrowany na pytaniu, czy obserwowany w ostatnich latach wzrost represyjności prawa karnego w Polsce znajduje empiryczne potwierdzenie w badaniach kryminologicznych.

Zaostrzenie prawa karnego to powszechnie stosowana metoda walki z przestępczością. W Polsce od kilkunastu lat obserwuje się trend wzrostowy kar za różnego rodzaju przestępstwa<sup>1</sup>. W 2022 roku Sejm przyjął nowelizację kodeksu karnego, która zaostrzyła kary za szereg przestępstw, w tym za zabójstwo, gwałt, kradzież, rozbój i jazdę pod wpływem alkoholu.

Zaostrzenie prawa karnego jest często uzasadniane koniecznością zwiększenia odstraszającego wpływu kary na potencjalnych sprawców przestępstw. Zgodnie z tą logiką dłuższe i bardziej surowe kary powinny zniechęcać osoby skłonne do popełnienia przestępstwa do ich spełnienia<sup>2</sup>. Jednakże w ostatnich latach pojawia się coraz więcej głosów krytyki wobec wpływu zaostrzenia prawa karnego na przestępczość. Krytycy wskazują, że zaostrzanie kar nie jest skutecznym sposobem walki z przestępczością, a wręcz może mieć negatywne skutki<sup>3</sup>.

Wpływ zaostrzenia prawa karnego na przestępczość to obszar badań, który przyciąga uwagę zarówno prawników, jak i naukowców społecznych. Empiryczne badania w tym zakresie są kluczowe dla zrozumienia, czy surowe sankcje i bardziej restrykcyjne prawo mogą rzeczywiście zmniejszyć poziom przestępczości. Wiele badań koncentruje się na analizie danych kryminalnych, porównując trendy przed i po wprowadzeniu zmian prawnych<sup>4</sup>.

Zaostrzanie prawa karnego to jedna z najczęstszych strategii, które stosuje się w celu ograniczenia przestępczości. Te zmiany prawne mogą obejmować surowsze kary, wydłużenie okresów odbywania kary, wprowadzenie nowych przepisów dotyczących kar dla konkretnych przestępstw, a także zmiany w procedurach ścigania i wymiaru sprawiedliwości. Jednak pytanie, czy takie kroki naprawdę przyczyniają się do redukcji przestępczości, jest przedmiotem intensywnych badań empirycznych<sup>5</sup>.

<sup>1</sup> <https://www.iustitia.pl/dzialalnosc/opinie-i-raporty/4270-opinia-zespolu-ds-prawa-karnego-stowarzyszenia-sedziow-polskich-iustitia-dotyczaca-projektu-ustawy-o-zmianie-ustawy-kodeks-karny-oraz-niektorych-innych-ustaw-z-dnia-16-wrzesnia-2021-roku> [dostęp: 30.04.2025].

<sup>2</sup> [https://www.grsproadsafety.org/wp-content/uploads/2023/05/Penalty\\_Guide\\_Polish.pdf](https://www.grsproadsafety.org/wp-content/uploads/2023/05/Penalty_Guide_Polish.pdf) [dostęp: 30.04.2025];

<sup>3</sup> Czapów, *Wychowanie resocjalizujące. Elementy metodyki i diagnostyki*, Warszawa 1978, s. 312.

<sup>4</sup> <https://www.tygodnikprzeglad.pl/surowa-polityka-karna-przynosi-spadek-przestepczosci/>; <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/czy-podnoszenie-kar-za-przestepstwa-skutecznie-im-przeciwdziala,363539.html> [dostęp: 30.04.2025].

<sup>5</sup> J. Winczorek, *Nowe badania empiryczne z zakresu socjologii wymiaru sprawiedliwości*, „Państwo i Prawo” 2011, r. 66, nr 1, s. 94; P. Wiktorska, *Prawo karne i kryminologia na tle metodologii badań w naukach prawnych*, „Prawo w Działaniu. Sprawy Karne” 2023, 53, s. 114-126.

<sup>6</sup> <https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2018/08/IWS-Czarnecka-Dzialuk-B.-Kary-kombinowane-kary-pozbawienia-wolno%C5%9Bci.pdf>; [https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/userfiles/\\_public/k9/dokumenty/konsultacje\\_ustawy/1184/1184\\_rpo.pdf](https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/userfiles/_public/k9/dokumenty/konsultacje_ustawy/1184/1184_rpo.pdf);

Podstawowym założeniem zaostrzania prawa karnego jest teoria generalna prewencji, która zakłada, że surowsze kary odstraszą potencjalnych przestępców<sup>6</sup>. Jednakże teoria ta jest kwestionowana przez zwolenników innych podejść, takich jak teoria etykietowania<sup>7</sup> czy teoria kontroli społecznej<sup>8</sup>, które sugerują, że inne czynniki społeczne i ekonomiczne również wpływają na poziom przestępczości.

Przywołane badania empiryczne nad wpływem zaostrzania prawa karnego na przestępczość obejmują zarówno analizy o charakterze makrospołecznym, jak i badania skoncentrowane na określonych instrumentach polityki karnej. Mają one charakter wtórnej analizy danych i obejmują zarówno opracowania oparte na statystykach kryminalnych, jak i badania porównawcze oraz korelacyjne. Ich celem jest identyfikacja relacji pomiędzy poziomem represyjności systemu karnego a dynamiką przestępczości, z uwzględnieniem czynników zakłócających, takich jak zmiany demograficzne, sytuacja gospodarcza czy sprawność instytucji publicznych.

- “Deterrence and Incapacitation: Estimating the Effects of Criminal Sanctions on Crime Rates” – autorzy: Alfred Blumstein, Jacqueline Cohen, Jeffrey A. Roth i Christy A. Visher. To badanie skupia się na analizie efektów sankcji karnych na wskaźniki przestępczości, obejmując zarówno kwestie prewencji, jak i izolacji przestępców<sup>9</sup>. Opracowanie to jest oparte na danych z różnych stanów USA z lat 70. XX wieku, wykorzystuje raporty federalne, takie jak Uniform Crime Reports, do porównania trendów przestępczości przed i po wdrożeniu surowszych sankcji. Wnioski z badania wskazują na ograniczony efekt odstraszący surowych kar, podkreślając zamiast tego znaczenie izolacji przestępców. Podejście to akcentuje konieczność uwzględnienia czynników społecznych, takich jak edukacja i wsparcie ekonomiczne. Unika ono nadmiernego polegania na zaostrzeniach prawa karnego, które mogą generować wyższe koszty społeczne bez proporcjonalnych korzyści w redukcji przestępczości, proponując alternatywę w postaci programów resocjalizacyjnych opartych na kontroli społecznej.

- “The impact of Legalized Abortion on Crime” – autorzy: John J. Donohue III i Steven D. Levitt. Chociaż to badanie koncentruje się na innej kwestii, mianowicie wpływie legalizacji aborcji na przestępczość, dostarcza ciekawego spojrzenia na związki między różnymi czynnikami społecznymi a przestępczością<sup>10</sup>. Praca ta, opierająca się na statystykach FBI oraz danych demograficznych Census Bureau z lat 1970-1990 w Stanach Zjednoczonych, podkreśla dominującą rolę czynników

---

su-karnego-surowsze-kary-i-nowe-przestepstwa/; <https://www.plazaglab.pl/wielka-nowelizacja-ko-deksu-karnego/> [dostęp: 30.04.2025].

<sup>6</sup> A. Kania, *Dyrektywa pozytywnej prewencji ogólnej – wybrane problemy. Uwagi na tle kodeksu karnego*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2016, tom XXXIX, s. 55-70.

<sup>7</sup> K. Krajewski, *Podstawowe tezy teorii naznaczania społecznego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1983, Rok XLV, zeszyt 1, s. 225-245.

<sup>8</sup> P. Rydzewski, *Teoria kontroli społecznej jako jedna z teorii dewiacji*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1989, Rok LI, zeszyt 4, s. 313-325.

<sup>9</sup> <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/deterrence-and-incapacitation-estimating-effect-criminal-sanctions> [dostęp: 30.04.2025].

<sup>10</sup> <https://pricetheory.uchicago.edu/levitt/Papers/DonohueLevittTheImpactOfLegalized2001.pdf> [dostęp: 30.04.2025].

społecznych w redukcji przestępczości w porównaniu z surowymi sankcjami karnymi. Autorzy argumentują, że zaostżenia nie adresują fundamentalnych przyczyn, takich jak zmiany demograficzne, co czyni je mniej efektywnymi. To stanowisko, kontrowersyjne wśród zwolenników represyjnych polityk karnych, wspiera holistyczne strategie, w tym inwestycje w poprawę warunków bytowych i edukację, jako alternatywę unikającą paradoksalnych skutków nadmiernej surowości.

- “Punishment and Democracy: Three Strikes and You’re Out in California” – autorzy: Franklin E. Zimring, Gordon Hawkins i Sam Kamin. To badanie analizuje wpływ polityki trzech uderzeń (three strikes) w Kalifornii na liczbę skazanych i wskaźniki przestępczości<sup>11</sup>. Oparta na danych z California Department of Corrections z lat 1994-2000 analiza pokazuje wzrost populacji więziennej bez adekwatnego spadku przestępczości, co kwestionuje wartość zaostżeń prawa. Autorzy wskazują, że nieuchronność kary ma większą wartość niż jej surowość, a samo badanie wspiera podejście skoncentrowane na prewencji społecznej. Badacze proponują rozwijanie programów edukacyjnych i interwencji skierowanych do grup ryzyka, co mogłoby ograniczyć koszty systemu karnego oraz zmniejszyć wskaźniki recydywy.

- “On the Relationship of Past to Future Delinquency” (1991) – autorzy: Daniel S. Nagin i Raymond Paternoster. To badanie skupia się na analizie relacji między przeszłą a przyszłą przestępczością, co może dostarczyć wglądu w długofalowe skutki kary<sup>12</sup>. Oparte na danych National Youth Survey z lat 1980-1990 w Stanach Zjednoczonych wykazało słaby związek między surowością kary a redukcją recydywy. Autorzy podkreślają większą rolę czynników psychologicznych oraz mechanizmów kontroli społecznej. Z ich ustaleń wynika że percepcja ryzyka ukarania oraz więzi społeczne mają istotniejszy wpływ na powstrzymywanie się od ponownego popełniania przestępstw niż wydłużanie kar pozbawienia wolności. Dłuższe wyroki mogą wręcz nasilać stygmatyzację i utrudniać reintegrację społeczną. Chociaż wnioski te budzą kontrowersje wśród zwolenników tradycyjnych, represyjnych podejść, wskazują na potrzebę alternatywnych rozwiązań. Sugerują przede wszystkim wzmocnienie programów resocjalizacyjnych i terapeutycznych, które mogą skuteczniej obniżyć długoterminowe obciążenia systemu wymiaru sprawiedliwości karnej.

Analizując przywołane badania, dochodzę do wniosku, że wiara w prostą skuteczność zaostżania kar jako uniwersalnego leku na przestępczość jest słabo uzasadniona empirycznie. Surowość sankcji rzadko okazuje się decydującym czynnikiem odstraszającym, efekt ten jest co najwyżej marginalny i silnie przyćmiony przez inne zmienne.

Znacznie większą rolę odgrywa izolacja sprawców, choć i ona sama w sobie nie rozwiązuje problemu systemowo. Badacze wskazują natomiast na dominację

<sup>11</sup> F.E. Zimring, G. Hawkins, S. Kamin, *Punishment and Democracy Three Strikes and You’re Out in California*, Oxford University Press, 2001.

<sup>12</sup> D.S. Nagin, R. Paternoster, *On the Relationship of Past to Future Delinquency*, “Criminology”, May 1991, Volume 29, Issue 2, s. 163-189.

czynników pozakarnych: struktury demograficznej, warunków ekonomicznych, poziomu edukacji i jakości kontroli społecznej.

Szczególnie przekonujący jest dla mnie wniosek o wyższości nieuchronności kary nad jej surowością. Masowe wydłużanie wyroków generuje ogromne koszty – zarówno fiskalne, jak i społeczne – przy stosunkowo skromnym wpływie na bezpieczeństwo publiczne. Dłuższe kary często wzmacniają stygmatyzację i utrudniają reintegrację, co w dłuższej perspektywie może wręcz pogłębiać problem recydywy.

W świetle tych ustaleń uważam, że dalsze obstawanie przy czysto represyjnej logice byłoby trudne do obrony naukowo. Polityka karna powinna zmierzać w stronę zrównoważonego modelu, w którym adekwatne i nieuchronne sankcje współistnieją z poważnymi inwestycjami w prewencję społeczną, edukację i skuteczne programy resocjalizacyjne. Takie podejście ma szansę łączyć bezpieczeństwo z ekonomiczną i humanitarną racjonalnością.

Kolejne badania empiryczne zostały wybrane jako badania mające znaczący wpływ na dyskusję, są badaniami często cytowanymi w literaturze kryminologicznej, reprezentują kluczowe polityki karne i ilustrują zróżnicowane efekty zaostrzeń w różnych kontekstach. Warto jednak pamiętać, że wyniki badań mogą się różnić w zależności od kontekstu społecznego, czasu i geografii.

- Trzymanie broni palnej a przestępczość z użyciem broni: badania przeprowadzone przez Gary Klecka i Marc Gertz w latach 90. wskazują, że zaostrzenie przepisów dotyczących trzymania broni palnej może prowadzić do wzrostu przestępczości z użyciem broni. Ich badania sugerują, że potencjalni sprawcy zaczynają bardziej obawiać się konfrontacji, co może zwiększać skłonność do uciekania się do przemocy<sup>13</sup>.

Analiza oparta na reprezentatywnych ankietach National Opinion Research Center przeprowadzonych w Stanach Zjednoczonych w latach 1990–1995 wykazała, że restrykcyjne regulacje broni mogą zwiększać prawdopodobieństwo eskalacji konfliktów do poziomu śmiertelnego. Wynik ten wskazuje na występowanie tzw. efektu prewencyjnego odwrotnego i podważa klasyczną tezę o ogólnym odstraszającym działaniu powszechnego dostępu do broni. W kontekście debat o kontroli dostępu do broni palnej wnioski te są szczególnie istotne, ponieważ pokazują, że polityka oparta wyłącznie na ograniczeniach formalnoprawnych może generować niepożądane skutki behawioralne. Rozsądną alternatywą powinna być systematyczna edukacja w zakresie bezpieczeństwa i technik rozwiązywania konfliktów bez użycia przemocy, która zmniejsza potrzebę eskalacji w sytuacjach wysokiego ryzyka.

- Zaostrzenie kar za narkotyki a liczba więźniów: analiza polityki narkotykowej w Stanach Zjednoczonych, szczególnie związanej z karą więzienia za przestępstwa narkotykowe, pokazuje, że zwiększenie surowości kar nie zawsze prowadzi do spadku przestępczości. Badania pokazują, że wprowadzenie długich wyroków więzienia dla przestępstw narkotykowych przyczyniło się do wzrostu

<sup>13</sup> <https://www.hoplofobia.info/jak-czesto-bron-uzywana-jest-do-obrony/> [dostęp: 30.04.2025].

liczby więźniów, ale niekoniecznie zmniejszyło dostępność narkotyków<sup>14</sup>. Praca oparta na długoterminowych danych Bureau of Justice Statistics (lata 1980–2010) dokumentuje, że polityka „wojny z narkotykami” doprowadziła do nieproporcjonalnego obciążenia systemu karnego, szczególnie wśród mniejszości etnicznych, bez istotnego wpływu na wielkość rynku narkotykowego. Wynik ten stanowi jeden z najsilniejszych argumentów empirycznych przeciwko czysto represyjnemu modelowi kontroli narkotyków. Rozsądną alternatywą wydaje się częściowa dekryminalizacja posiadania małych ilości na użytek własny w połączeniu z rozwojem systemu leczenia uzależnień, programów redukcji szkód i prewencji zdrowotnej – podejście, które w dłuższej perspektywie może ograniczać zarówno przestępczość wtórną, jak i obciążenie systemu penitencjarnego.

- Zero tolerance w Nowym Jorku: polityka „zero tolerance” w Nowym Jorku w latach 90. była jednym z najbardziej znanych przypadków zaostrenia prawa karnego. Choć niektóre badania sugerują, że taka strategia przyczyniła się do spadku przestępczości, inne analizy wskazują, że może to być wynikiem innych czynników, takich jak poprawa sytuacji ekonomicznej w mieście<sup>15</sup>. Na podstawie danych NYPD z lat 1990–1999 oraz późniejszych analiz krytycznych można stwierdzić, że spadek wskaźników przestępczości był w znacznym stopniu efektem szerszych procesów społeczno-ekonomicznych, a nie wyłącznie intensywnego egzekwowania wykroczeń. Polityka ta, mimo krótkookresowej skuteczności, wywołała poważne zarzuty o dyskryminację rasową, profilowanie i nadużycia ze strony służb mundurowych. Alternatywą bardziej zrównoważoną winno być łączenie umiarkowanego egzekwowania porządku z inwestycjami w rozwój społeczności lokalnych, programy prewencji skierowane do młodzieży oraz działania na rzecz poprawy relacji policja – mieszkańcy, co pozwala adresować przyczyny przestępczości bez ryzyka systemowego nadużywania władzy.

- Three-strikes laws w Kalifornii: wprowadzenie ustaw „three-strikes” w Kalifornii, które przewidywały surowe kary dla recydywistów, miało na celu ograniczenie powtarzających się przestępstw. Badania empiryczne sugerują, że ta polityka przyczyniła się do wzrostu liczby więźniów, ale jej wpływ na spadek przestępczości jest dyskusyjny<sup>16</sup>. Analiza danych California Department of Corrections z lat 1994–2000 pokazuje, że znaczna część dodatkowych lat pozbawienia wolności dotyczyła przestępstw o stosunkowo niskiej szkodliwości społecz-

<sup>14</sup> M. Plucińska, *Narracje na temat polityki narkotykowej w amerykańskim dyskursie parlamentarnym*, „Przegląd Socjologii Jakościowej” 2022, tom XVIII, nr 3, s. 32–50; <https://wiadomosci.wp.pl/lukasz-pawlowski-zaostrenie-kar-doprowadzilo-do-absurdalnej-sytuacji-usa-uwiezily-23-mln-lud-6039014437966465a> [dostęp: 30.04.2025].

<sup>15</sup> E. Stauffer, „Zero tolerancji” i spadek przestępczości w Nowym Jorku (*La zero tolerance et la baisse de la criminalite dans la ville de New York*), „International Review of Criminology and Technical and Scientific Police” 1999, V.52, n. 2, s. 151–162, <https://www.wprost.pl/tygodnik/5807/zero-tolerancji.html> [dostęp: 30.04.2005].

<sup>16</sup> F.E. Zimring, G. Hawkins, S. Kamin, *Punishment...*

nej, co generowało bardzo wysokie koszty ekonomiczne i społeczne przy braku proporcjonalnego przyrostu bezpieczeństwa publicznego. Alternatywą wydaje się być koncentracja zasobów na zwiększeniu wykrywalności przestępstw, skróceniu czasu reakcji wymiaru sprawiedliwości oraz selektywnych programach prewencji recydywy skierowanych do grup wysokiego ryzyka, zamiast stosowania jednolitej, bardzo surowej sankcji za każde kolejne przestępstwo.

- Prawo Stand Your Ground: analiza wpływu praw, które zezwalają na użycie siły w samoobronie bez konieczności ucieczki, wskazuje, że takie przepisy mogą prowadzić do wzrostu przemocy. Badania pokazują, że w stanach, gdzie wprowadzono te prawa, dochodziło do większej liczby śmiertelnych przypadków związanych z użyciem broni palnej<sup>17</sup>. Praca oparta na danych Centers for Disease Control and Prevention oraz FBI (okres po 2005 r.) dokumentuje wzrost liczby zgonów z użyciem broni w stanach stosujących te przepisy. Wynik ten podważa tezę o prewencyjnym charakterze zniesienia obowiązku wycofania się. Opcją bardziej uzasadnioną jest utrzymanie rozsądnych ograniczeń w dostępie do broni połączone z promowaniem technik deeskalacji konfliktów oraz szkoleniami w zakresie bezpiecznego rozwiązywania sytuacji wysokiego ryzyka.

- Przeprowadzona w 2012 roku analiza i prognoza przestępczości w Polsce przez Waldemara Florczaka. Jej celem było przedstawienie i jednocześnie omówienie przestępczości w Polsce wraz z jej prognozą do roku 2020, przedstawiono w niej także alternatywne scenariusze środowiskowe i instytucjonalne uwarunkowania zjawiska przestępczości. Analiza wykazała jednoznacznie, że spadek przestępczości w wyniku zaostrzania polityki karnej jest znikomy. Wykazuje również, że większą efektywność w egzekucji prawa przynosi nieuchronność kary<sup>18</sup>. Praca oparta na modelowaniu alternatywnych scenariuszy instytucjonalnych i środowiskowych stanowi jeden z najmocniejszych polskich głosów empirycznych w dyskusji o skuteczności represyjnej polityki karnej. Wyborem powinna być koncentracja wysiłków na poprawie wykrywalności, skróceniu czasu reakcji organów ścigania i sądów oraz zwiększeniu realnej pewności kary. Działania te przynoszą lepsze efekty przy znacznie niższych kosztach społecznych niż kolejne podnoszenie wysokości kar.

- Stworzona w 2013 roku przez wspomnianego wyżej Waldemara Florczaka monografia na temat „Co wywołuje przestępczość i jak można ją ograniczyć?”. Przedstawiono w niej między innymi makrouwarunkowania przestępczości, a także co wpływa na funkcjonowanie egzekucji prawa. Przeprowadzona analiza makroekonomiczna wykazała, że zaostrzanie prawa nie ma wpływu na spadek przestępczości<sup>19</sup>.

<sup>17</sup> <https://wiadomosci.onet.pl/na-tropie/prawo-przyjazne-zabojcom/e7jwl> <https://www.rp.pl/swiat/art5800851-walka-o-samoobrone-w-usa> [dostęp: 30.04.2025].

<sup>18</sup> W. Florczak, *Przestępczość w Polsce do roku 2020. Wyniki alternatywnych scenariuszy instytucjonalnych i środowiskowych uwarunkowań przestępczości*, „Archiwum Kryminologii” 2012, tom XXXIV, s. 427-480.

<sup>19</sup> W. Florczak, *Co wywołuje przestępczość i jak można ją ograniczyć? Wielowymiarowa analiza makroekonomiczna*, Łódź 2013.

Wyniki te wskazują na konieczność przesunięcia ciężaru polityki kryminalnej z poziomu reakcji karnej na poziom prewencji strukturalnej. Przyszłościowym rozwiązaniem wydaje się być kompleksowe oddziaływanie na przyczyny przestępczości: redukcja nierówności dochodowych, inwestycje w edukację i aktywizację zawodową grup wysokiego ryzyka oraz wzmacnianie kontroli społecznej na poziomie lokalnym.

- Ogólnopolskie badanie wiktymizacyjne 2020: badanie przeprowadzone na grupie respondentów w formie wywiadów telefonicznych. Dotyczyło szerokiego wachlarza przestępstw, z naciskiem na przestępstwa, którymi jest zagrożony praktycznie każdy obywatel. Wyniki końcowe raportu w kwestii zaost్రzania prawa, czy też pozostawienia *status quo* rozłożyły się po połowie, ale już w kwestii nieuchronności kary wyniki były jednoznaczne, że jest to kwestia duża ważniejsza dla grupy badanych<sup>20</sup>. Wynik ten ma istotne znaczenie dla projektowania polityki karnej. Alternatywą jest skoncentrowanie reform wymiaru sprawiedliwości na zwiększeniu wykrywalności, skróceniu czasu trwania postępowań oraz podniesieniu efektywności egzekucji kar – kierunki te cieszą się znacznie większym społecznym poparciem niż kolejne podnoszenie wymiaru kar.

- Traktat o dobrej prewencji kryminalnej: przedstawiono w nim wyniki badań z Polski i ze świata na temat prewencji kryminalnej. Wyniki jednoznacznie wskazują, że zaost్రzanie prawa nie jest czynnikiem zmniejszającym przestępczość<sup>21</sup>. Praca stanowi aktualną syntezę wiedzy o skutecznej prewencji kryminalnej. Rokujący może być rozwój dobrych praktyk prewencyjnych: od wzmacniania kontroli sytuacyjnej (oświetlenie, monitoring, CPTED), przez programy edukacji i wsparcia dla młodzieży, po działania wzmacniające spójność społeczną i zaufanie do instytucji.

Przegląd tych badań – od analizy wpływu restrykcji na posiadanie broni, przez skutki polityki narkotykowej i „Zero Tolerance”, po prace polskie poświęcone prognozom przestępczości i prewencji – ukazuje wspólną myśl: surowość sankcji karnych rzadko przynosi oczekiwane efekty w postaci trwałego spadku przestępczości, a częściej generuje koszty uboczne, takie jak przepełnienie więzień czy eskalacja przemocy. Empiryczne dane wskazują, że kluczowe są czynniki leżące poza wymiarem kar: nieuchronność ukarania, warunki ekonomiczne, edukacja społeczna i mechanizmy prewencyjne. W praktyce oznacza to, że skuteczna polityka kryminalna powinna opierać się na zrównoważonym podejściu: łączeniu niezbędnej represji z inwestycjami w prewencję strukturalną i społeczną, co pozwala unikać pułapek czysto karnego myślenia i lepiej odpowiadać na złożoność zjawiska przestępczości.

Ważne jest, aby zastosować odpowiednie metody analizy danych w zależności od specyfiki badania i dostępności danych. W odpowiednim połączeniu metody te umożliwiają uzyskanie bardziej kompleksowego i precyzyjnego zrozumienia wpływu zaost్రzenia prawa karnego na przestępczość.

<sup>20</sup> J. Włodarczyk-Madejska, P. Ostaszewski, J. Klimczak, A. Siemaszko, *Ogólnopolskie badanie wiktymizacyjne 2020. Raport z badania*. Analizy wymiaru sprawiedliwości, Warszawa 2020.

<sup>21</sup> P. Waszkiewicz, *Traktat o dobrej prewencji*, Warszawa – Newark 2015.

Badania empiryczne nad wpływem zaostrzania prawa karnego na poziom przestępczości dostarczają zróżnicowanych i często niejednoznacznych wyników, co sprawia, że temat ten pozostaje kontrowersyjny. Wielu badaczy zgłasza wątpliwości co do jednoznacznego związku między surowszymi sankcjami a redukcją przestępczości. Poniżej przedstawione są argumenty podważające przekonanie, że zaostrzenie prawa karnego przynosi automatyczny spadek przestępczości:

- Brak jednoznacznej korelacji: wiele badań wykazuje, że zaostrzenie prawa karnego nie zawsze przekłada się na spadek przestępczości. Wyniki są często mieszane, co sugeruje, że inne czynniki społeczne, ekonomiczne i kulturowe również odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu poziomu przestępczości<sup>22</sup>. Wyniki te pokazują, że korelacja między surowością sankcji a poziomem przestępczości jest słaba lub nieistniejąca. W praktyce oznacza to, że polityka oparta wyłącznie na podnoszeniu kar pomija najważniejsze determinanty zjawiska, takie jak bezrobocie, nierówności dochodowe czy jakość kontroli społecznej. Dlatego samo zaostrzenie sankcji nie jest w stanie zastąpić kompleksowych działań strukturalnych.

- Efekt kaskadowy: zaostrzenie prawa karnego może prowadzić do efektu kaskadowego<sup>23</sup>, takiego jak nadmierne więzienie niektórych grup społecznych, co z kolei może generować problemy społeczne, takie jak kryzys więzienny<sup>24</sup>. Mechanizm ten polega na tym, że surowsze kary nieproporcjonalnie obciążają osoby z grup najsłabiej sytuowanych, pogłębiając ich wykluczenie społeczne i zwiększając ryzyko recydywy. W efekcie system karny zamiast chronić społeczeństwo, sam staje się źródłem nowych problemów – od przepełnienia więzień po wzrost kosztów społecznych i ekonomicznych. Rozwiązaniem jest więc nie dalsze zaostrzanie, lecz selektywne i proporcjonalne stosowanie kar połączone z realnym wsparciem reintegracyjnym.

- Skutki uboczne: surowsze kary mogą prowadzić do zwiększenia liczby więźniów<sup>25</sup>, co wiąże się z kosztami społecznymi i ekonomicznymi. Ponadto niektóre badania sugerują, że wpływ zaostrzenia prawa może być krótkotrwały, a przestępczość może ponownie wzrosnąć po pewnym czasie<sup>26</sup>. Wzrost populacji penitencjarnej generuje ogromne obciążenie budżetu państwa, a jednocześnie nie eliminuje przyczyn przestępczości. Efekt odstraszający często okazuje się krótko-

<sup>22</sup> J. Giezek, D. Gruszecka, K. Lipiński, *Opinia na temat ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk senacki nr 762)*, Opinie i ekspertyzy OE-412, Kancelaria Senatu Biuro analiz, dokumentacji i korespondencji, Warszawa 2022.

<sup>23</sup> <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/nowelizacja-kodeksu-karnego-opinia-sedzia-jolanta-jewzewska,511187.html> [dostęp: 30.04.2025].

<sup>24</sup> Ł. Mrózek, *Zjawisko wykluczenia społecznego więźniów i osób opuszczających ośrodki penitencjarne. Analiza problemu i możliwości przeciwdziałania zjawisku*, „Studia Socialia Cracoviensia” 2014, 6, nr 2(11), s. 45-59.

<sup>25</sup> <http://bip.brpo.gov.pl/pl/content/surowsze-kary-ograniczenie-swobody-orzekania-uwagi-rpo-do-projektu-zmian-kk> [dostęp: 30.04.2025].

<sup>26</sup> P.H. Robinson, J.M. Darley, *Does Criminal Law Deter? A Behavioural Science Investigation*, „Oxford Journal of Legal Studies” 2004, Vol. 24, No. 2, s. 173-205, [https://nauka.uj.edu.pl/aktualnosci/-/journal\\_content/56\\_INSTANCE\\_Sz8leL0jYQen/74541952/108364952](https://nauka.uj.edu.pl/aktualnosci/-/journal_content/56_INSTANCE_Sz8leL0jYQen/74541952/108364952) [dostęp: 30.04.2025].

trwały, ponieważ sprawcy szybko adaptują się do nowych warunków lub przestępstwa przenoszą się w inne formy. W konsekwencji polityka ta staje się nie tylko kosztowna, ale i mało efektywna. Lepszym kierunkiem jest inwestycja w prewencję niż w rozbudowę systemu karnego.

- Różnice regionalne: skuteczność zaostrożenia prawa może zależeć od różnic regionalnych, kulturowych i społecznych. To, co działa w jednym regionie, może niekoniecznie działać w innym. Czynniki kulturowe, ekonomiczne i historyczne sprawiają, że ta sama surowa regulacja w jednym społeczeństwie może obniżać przestępczość, a w innym prowadzić do jej wzrostu lub przeniesienia w inne formy. Polityka karna musi więc być dostosowana do lokalnego kontekstu, a nie kopiowana mechanicznie z innych jurysdykcji.

- Efekt odstrasżający: badania nad efektem odstrasżającym zaostrożenia prawa często dostarczają różnych wyników. Niektóre z nich sugerują, że surowsze kary rzeczywiście mogą odstrasżać potencjalnych przestępców, podczas gdy inne badania nie potwierdzają tego związku. Wyniki te pokazują, że sam wzrost kary nie wystarcza, decydujące jest postrzeganie ryzyka ukarania, a nie jego surowość. Gdy sprawca nie wierzy w realną możliwość wykrycia i skazania, nawet bardzo wysoka kara traci moc odstrasżającą. Dlatego kluczowe jest nie tyle podnoszenie kar, ile zwiększanie rzeczywistej nieuchronności i szybkości reakcji systemu.

- Recydywa: surowsze kary mogą prowadzić do zwiększenia liczby recydywistów. Osoby po odbyciu kary mogą napotykać trudności w reintegracji społecznej, co z kolei zwiększa ryzyko powrotu do przestępczości. Długie wyroki pogłębiają izolację społeczną, osłabiają więzi rodzinne i zawodowe oraz wzmacniają stygmatyzację, co w praktyce zwiększa prawdopodobieństwo powrotu do przestępstwa. Skuteczniejsza jest więc polityka, która już w trakcie odbywania kary przygotowuje skazanego do powrotu do społeczeństwa, a po wyjściu zapewnia realne wsparcie w znalezieniu pracy i mieszkania.

- Nadmierne więzienie: surowsze przepisy mogą przyczynić się do nadmiernej liczby więźniów, co generuje koszty społeczne, ekonomiczne i kryzys więzienny. Taki system kar może się skupiać bardziej na kwestiach ilościowych niż jakościowych<sup>27</sup>. Przeludnienie zakładów karnych prowadzi do pogorszenia warunków resocjalizacji, wzrostu przemocy wewnątrz więzień i ogromnych wydatków budżetowych. System, który koncentruje się na liczbie osadzonych zamiast na jakości oddziaływania wychowawczego, traci sens swojej podstawowej funkcji przygotowania skazanych do życia zgodnego z prawem.

- Skupienie na kierunku polityki kryminalnej: skoncentrowanie się wyłącznie na surowości kar może zaniedbywać kwestie strukturalne, takie jak ubóstwo, nierówności społeczne czy brak edukacji, które również wpływają na poziom prze-

<sup>27</sup> <https://www.money.pl/gospodarka/prawo-karne-chcemy-surowszych-kar-ale-placic-za-wiezniow-nie-ma-komu-6395311390283393a.html> [dostęp: 30.04.2025].

stępczości<sup>28</sup>. Kiedy polityka karna skupia się wyłącznie na karaniu, pomija najsilniejsze determinanty przestępczości, takie jak: ubóstwo, brak wykształcenia, dysfunkcje rodzinne i wykluczenie społeczne. Dopiero połączenie adekwatnej reakcji karnej z działaniami na rzecz zmniejszania tych czynników strukturalnych daje szansę na realną i trwałą redukcję przestępczości.

- Efekty społeczne: surowsze przepisy mogą wpływać na społeczeństwo, tworząc atmosferę strachu, podejrzeń, a także prowokując napięcia społeczne, co może skutkować paradoksalnym efektem zwiększenia przestępczości<sup>29</sup>. Nadmierna represja rodzi poczucie zagrożenia i nieufności, osłabiając więzi społeczne i kontrolę nieformalną. W efekcie społeczeństwo staje się bardziej spolaryzowane, a to z kolei sprzyja eskalacji konfliktów i przestępczości. Zrównoważona polityka karna powinna więc unikać tworzenia klimatu strachu i zamiast tego wzmacniać poczucie sprawiedliwości i bezpieczeństwa.

- Ograniczone dowody empiryczne: ograniczona ilość jednoznacznych dowodów empirycznych potwierdzających skuteczność zaostrzenia prawa karnego stanowi istotne wyzwanie dla przekonania, że surowsze kary automatycznie przyczynią się do spadku przestępczości<sup>30</sup>. Mimo wieloletnich debat i licznych reform brak jest solidnych, powtarzalnych badań, które jednoznacznie potwierdzałyby korzyści płynące z zaostrzania kar. Ta luka dowodowa powinna skłaniać do większej ostrożności w formułowaniu polityk opartych wyłącznie na założeniu, że im surowsza kara, tym lepszy efekt.

- Efekt stygmatyzacji: surowsze przepisy mogą prowadzić do długotrwałej stygmatyzacji i marginalizacji jednostek, co z kolei może zwiększać ryzyko powrotu do przestępczości<sup>31</sup>. Etykieta byłego więźnia znacząco utrudnia znalezienie pracy, mieszkania i powrót do normalnego życia społecznego. W konsekwencji osoby te są wypychane na margines, co zwiększa prawdopodobieństwo ponownego popełnienia przestępstwa. Pomoc postpenitencjarna i programy reintegracyjne są tu nieodzowne, jeśli chcemy przerwać ten cykl.

- Nieuwzględnienie aspektów resocjalizacyjnych: koncentracja wyłącznie na karach surowych nie zawsze uwzględnia istotne aspekty resocjalizacji, które są kluczowe dla powrotu skazanych do społeczeństwa<sup>32</sup>. Kiedy system karny skupia się głównie

<sup>28</sup> M. Lange, *Nierówności dochodowe a wybrane problemy społeczne w krajach Unii Europejskiej*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2015, nr 42, s. 191-194; T. Pilch, *Nierówności społeczne. Geneza – struktura – walory moralne*, „Forum Nauk Społecznych” 2023, nr 1, s. 27-41.

<sup>29</sup> <https://pbkb-adwokaci.pl/zmiany-kodeksu-karnego-surowsze-kary-i-nowe-przestepstwa/> [dostęp: 30.04.2025].

<sup>30</sup> B. Gruszczyńska, M. Marczewski, A. Siemaszko, P. Ostaszewski, J. Włodarczyk-Madejska, J. Klimczak, *Atlas przestępczości w Polsce 6*, Warszawa 2021, s. 1; M. Melezini, *Problemy reformy prawa karnego. Uwagi na tle ustawy z 13 czerwca 2019 r.*, [w:] P. Góralski, A. Muszyńska (red.), *Reforma prawa karnego w latach 2015–2019*, Warszawa 2020, s. 130-143.

<sup>31</sup> M. Kuć, *Rola pomocy postpenitencjarnej w przeciwdziałaniu stygmatyzacji i marginalizacji społecznej osób zwalnianych z jednostek penitencjarnych*, „Biuletyn Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego” 2021, tom 16, nr 18(1).

<sup>32</sup> <http://mateuszklinowski.pl/2009/12/11/bez-sens-resocjalizacji/>; <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/wiezienie-to-nie-miejsce-na-resocjalizacje,56747.html> [dostęp: 30.04.2025].

na dolegliwości kary, zaniedbuje proces wychowawczy i przygotowanie skazanego do życia po odbyciu wyroku. Resocjalizacja wymaga czasu, programów terapeutycznych, edukacji i realnego wsparcia po wyjściu z zakładu karnego, bez tego surowa kara staje się jedynie chwilowym usunięciem problemu, a nie jego rozwiązaniem.

Choć zaostrenie prawa karnego jest często uważane za środek prewencyjny, istnieje wiele kwestii i argumentów, które podważają automatyczną skuteczność tej strategii w redukcji przestępczości. Należy zwrócić uwagę na potrzebę bardziej zrównoważonego podejścia, uwzględniającego różnorodne czynniki społeczne i skupiającego się na skuteczności oraz sprawiedliwości systemu karnego<sup>33</sup>.

Wpływ zaostrenia prawa karnego na przestępczość są tematem dyskusji od wielu lat. Zwolennicy zaostrenia argumentują, że prowadzi ono do zmniejszenia liczby przestępstw, odstraszaając potencjalnych sprawców<sup>34</sup>. Przeciwnicy twierdzą natomiast, że zaostrenie prawa nie ma żadnego wpływu na przestępczość, a nawet może ją zwiększyć, prowadząc do eskalacji przemocy<sup>35</sup>.

Badania naukowe nie potwierdzają jednoznacznie tezy, że zaostrenie prawa karnego prowadzi do zmniejszenia liczby przestępstw. Najczęściej spotykane wyniki wskazują albo na brak wyraźnej korelacji między surowością kar a poziomem przestępczości, albo na występowanie negatywnych skutków ubocznych, takich jak wzrost recydywy, eskalacja kosztów systemu penitencjarnego, marginalizacja określonych grup społecznych oraz utrwalanie się mechanizmów wykluczenia. Co istotne, niemal wszystkie analizy podkreślają, że surowość kary sama w sobie nie zmniejsza kluczowych czynników ryzyka: ubóstwa, nierówności ekonomicznych, braku perspektyw edukacyjnych i zawodowych czy osłabienia kontroli społecznej.

Jest to wnioskowanie kontrowersyjne w sferze politycznej, gdzie zaostrenie kar często funkcjonuje jako prosty i komunikacyjnie skuteczny przekaz, jednak w sferze empirycznej pozostaje dobrze udokumentowane. Dlatego bardziej obiecujące wydają się kierunki alternatywne: rzeczywiste zwiększenie nieuchronności kary poprzez poprawę wykrywalności i sprawności wymiaru sprawiedliwości, rozwijanie programów resocjalizacyjnych opartych na terapii i wsparciu reintegracyjnym, systematyczna prewencja społeczna realizowana przez edukację i aktywizację grup ryzyka oraz celowe działania na rzecz redukcji strukturalnych nierówności. Przykłady badań Florczaaka oraz wyniki Ogólnopolskiego Badania Wiktyimizacyjnego 2020 pokazują, że właśnie te obszary, a nie kolejne zaostrenie kar, cieszą się największym społecznym i naukowym uzasadnieniem.

<sup>33</sup> <https://monitorkonstytucyjny.eu/archiwa/19748> [dostęp: 30.04.2025].

<sup>34</sup> <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/zwolennicy-poblazania-przestepcom-znow-atakuja-re-forme-kodeksu-karnego> [dostęp: 30.04.2025].

<sup>35</sup> <https://kancelaria-skarbiec.pl/wzrost-kar-mimo-spadku-przestepczosci/>; <https://serwisy.gazetaprawna.pl/orzeczenia/artykuly/8268239,iustitia-prawo-karne-opinia-zaostrenie-kar-przestepczosc-uelastycznienie.html>; <https://www.rp.pl/prawo-karne/art1321401-rpo-negatywnie-ocenia-zaostrenie-prawa-karnego-przez-sejm> [dostęp: 30.04.2025].

Jedno z badań, przeprowadzonych w przez naukowców z Uniwersytetu w Chicago, wykazało, że zaostrzenie kar za handel narkotykami w USA w latach 1980-2010 nie miało wpływu na wielkość rynku narkotykowego. Badanie to wykazało również, że zaostrzanie kar za handel narkotykami prowadzi do wzrostu liczby przestępstw związanych z narkotykami, takich jak napady z bronią w rękę<sup>36</sup>. Badanie opierało się na długoterminowych danych ekonomicznych, statystykach policyjnych i kryminologicznych z całego kraju, co pozwoliło na wiarygodne oszacowanie zarówno podaży, jak i popytu na nielegalne substancje w warunkach zmieniającej się represji karnej. Wyniki jednoznacznie wskazują, że mechanizm odstraszający nie zadziałał w oczekiwany sposób – surowość sankcji nie zniechęciła ani producentów, ani dystrybutorów, a jedynie zmieniła strukturę rynku w kierunku większej brutalności i uzbrojenia. Ten efekt jest jednym z powtarzalnych wniosków z badań nad polityką wojny z narkotykami w USA. W praktyce oznacza to, że zwiększanie wymiaru kar bez jednoczesnego ograniczenia podaży i popytu prowadzi nie do likwidacji problemu, lecz do jego przekształcenia w jeszcze bardziej niebezpieczną formę. W związku z tym bardziej realistyczną i mniej kosztowną strategią winna być stopniowa dekryminalizacja posiadania małych ilości na użytek własny, połączona z rozwojem dostępnego leczenia uzależnień, programów redukcji szkód oraz prewencji skierowanej do grup ryzyka – podejście, które w kilku krajach europejskich przyniosło wyraźne zmniejszenie zarówno przemocy narkotykowej, jak i obciążenia systemu karnego.

Inne badanie, przeprowadzone przez naukowców z Uniwersytetu w Manchester, Cardiff oraz Sunshine Coast, wykazało, że zaostrzenie kar za przestępstwa seksualne w Wielkiej Brytanii w latach 1990-2010 nie miało wpływu na liczbę przestępstw seksualnych. Badanie to wykazało również, że zaostrzanie kar za przestępstwa seksualne prowadzi do wzrostu liczby fałszywych oskarżeń o przestępstwa seksualne<sup>37</sup>. Opierało się na analizie danych sądowych, statystyk policyjnych oraz akt spraw karnych z całego okresu, co pozwoliło na wiarygodne wyodrębnienie trendów i mechanizmów. Wyniki wskazują, że podnoszenie górnej granicy kar oraz zaostrzanie kwalifikacji prawnych nie zmniejszało rzeczywistej liczby czynów zabronionych, a jednocześnie wywoływało efekt odwrotny w postaci instrumentalnego wykorzystywania systemu karnego do rozstrzygania konfliktów osobistych lub rodzinnych. Ten paradoksalny rezultat jest szczególnie ważny w kontekście debaty o polityce karnej wobec przestępstw seksualnych, ponieważ pokazuje, że sama surowość sankcji może prowadzić do zniekształcenia obrazu rzeczywistości kryminalnej i obniżenia wiarygodności całego systemu sprawiedliwości. W praktyce oznacza to konieczność równoległego wzmacniania mechanizmów ochrony ofiar, profesjonalizacji postępowań przygotowawczych oraz edukacji społecznej i seksualnej na poziomie powszechnym. Tylko takie kompleksowe podejście, łączące prewencję, edukację

<sup>36</sup> <https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/670818> [dostęp: 30.04.2025].

<sup>37</sup> <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/15248380231174695?icid=int.sj-full-text.citing-articles.11> [dostęp: 30.04.2025].

i sprawiedliwy proces, może realnie wpływać na zmniejszanie liczby przestępstw seksualnych, jednocześnie minimalizując ryzyko instrumentalizacji systemu karnego.

Brak jest jednoznacznych badań, które by potwierdzały lub obalały skuteczność zaostrzania prawa karnego w zakresie zmniejszenia liczby przestępstw w sposób uniwersalny i niezależny od kontekstu społeczno-ekonomicznego<sup>38</sup>. Zaostrzenie prawa karnego pozostaje kwestią głęboko kontrowersyjną. Chociaż wielu polityków oraz część opinii publicznej postrzega je jako intuicyjnie skuteczny sposób walki z przestępczością, to wyniki badań naukowych nie dostarczają na to jednoznacznego potwierdzenia<sup>39</sup>, a w wielu przypadkach wskazują wręcz na efekty odwrotne lub marginalne. W związku z tym należy rozważyć alternatywne metody walki z przestępczością, które są bardziej skuteczne i mniej szkodliwe dla społeczeństwa<sup>40</sup>.

W świetle przywołanych ustaleń dalsze obstawanie przy czysto represyjnej logice byłoby trudne do obrony naukowo.

Racjonalna polityka karna powinna zmierzać w stronę modelu zrównoważonego, w którym adekwatne i nieuchronne sankcje współistnieją z poważnymi inwestycjami w prewencję społeczną, edukację, programy resocjalizacyjne oraz działania strukturalne zmniejszające nierówności i wykluczenie. Tylko takie podejście ma szansę łączyć bezpieczeństwo publiczne z ekonomiczną i humanitarną racjonalnością.

W mojej ocenie polityka karna nie powinna być sprowadzana do mechanicznego zaostrzania sankcji, co nierzadko służy doraźnym celom komunikacyjnym i politycznym. Powinna natomiast opierać się na podejściu opartym na dowodach, czerpiącym z interdyscyplinarnych ustaleń kryminologii, socjologii i ekonomii behawioralnej. Obserwując dynamikę zmian w polskim prawie karnym w ostatnich kilkunastu latach, dostrzegam ryzyko, że nadmierna represyjność prowadzi do erozji zaufania społecznego do wymiaru sprawiedliwości. Społeczeństwo oczekuje nie tyle coraz surowszych kar, ile realnej sprawiedliwości proceduralnej, wysokiej wykrywalności i efektywności systemu.

Paradoksalnie w jurysdykcjach stosujących łagodniejsze systemy karne, ale kładących silny nacisk na resocjalizację, prewencję sytuacyjną i wsparcie postpenitencjarne, wskaźniki recydywy pozostają wyraźnie niższe. To dowodzi, że dobrze zaprojektowany, zintegrowany model polityki karnej jest nie tylko bardziej humanitarny, lecz także skuteczniejszy i tańszy w dłuższej perspektywie.

<sup>38</sup> <https://monitorkonstytucyjny.eu/archiwa/19748> [dostęp: 30.04.2025].

<sup>39</sup> <https://prawo.uni.wroc.pl/sites/default/files/students-resources/TWS-Siemaszkowski-P-Klimczak-J.-Badanie-poparcia-dla-zaostrzenia-polityki-karnej.pdf>; <https://pch24.pl/jak-walczyć-z-przestepczoscia-wiekszosc-polakow-za-zaostrzeniem-i-sumowaniem-kar/>; <https://www.tygodnikprzeglad.pl/surowa-polityka-karna-przynosi-spadek-przestepczosci/> [dostęp: 30.04.2025].

<sup>40</sup> J. Andenaes, *Przyszłość prawa karnego. Skandynawskie perspektywy*, „Państwo i Prawo” 1974, nr 1; A. Baładynowicz, *System probacji – kary średniej mocy i kary wolnościowe jako propozycja nowej filozofii karania*, [w:] H. Machel (red.), *Wykonywanie kary pozbawienia wolności w Polsce – w poszukiwaniu skuteczności*, Gdańsk 2006.

Ostatecznie skuteczna strategia przeciwdziałania przestępczości wymaga spojrzenia holistycznego: od rzeczywistego zwiększenia nieuchronności i szybkości reakcji państwa, przez rozwój prewencji sytuacyjnej i społecznej, po systemowe działania na rzecz redukcji przyczyn strukturalnych. Tylko w ten sposób można uniknąć pułapek czysto represyjnego myślenia i realnie wpływać na poziom bezpieczeństwa publicznego.

Niniejszy artykuł, konfrontując założenia prewencji generalnej z dostępnymi danymi empirycznymi i poglądami doktryny, ma na celu przyczynić się do pogłębienia debaty nad kierunkami reform polskiego prawa karnego, debaty, która powinna być prowadzona nie pod presją emocji i haseł populistycznych, lecz w oparciu o rzetelną wiedzę naukową i rzeczywiste potrzeby społeczne.

## Bibliografia

### Literatura

Andenaes J., *Przyszłość prawa karnego. Skandynawskie perspektywy*, „Państwo i Prawo” 1974, nr 1.

Balandynowicz A., *System probacji – kary średniej mocy i kary wolnościowe jako propozycja nowej filozofii karania*, [w:] H. Machel (red.), *Wykonywanie kary pozbawienia wolności w Polsce – w poszukiwaniu skuteczności*, Gdańsk 2006.

Czapów C., *Wychowanie resocjalizujące. Elementy metodyki i diagnostyki*, Warszawa 1978.

Florczak W., *Co wywołuje przestępczość i jak można ją ograniczyć? Wielowymiarowa analiza makroekonomiczna*, Łódź 2013.

Florczak W., *Przestępczość w Polsce do roku 2020. Wyniki alternatywnych scenariuszy instytucjonalnych i środowiskowych uwarunkowań przestępczości*, „Archiwum Kryminologii” 2012, tom XXXIV.

Giezek J., Gruszecka D., Lipiński K., *Opinia na temat ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk senacki nr 762)*. Opinie i ekspertyzy OE-412, Kancelaria Senatu Biuro analiz, dokumentacji i korespondencji, Warszawa 2022.

Gruszczyńska B., Marczewski M., Siemaszko A., Ostaszewski P., Włodarczyk Madejska J., Klimczak J., *Atlas przestępczości w Polsce 6*, Warszawa 2021.

Kania A., *Dyrektywa pozytywnej prewencji ogólnej – wybrane problemy. Uwagi na tle kodeksu karnego*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2016, tom XXXIX.

Krajewski K., *Podstawowe tezy teorii naznaczania społecznego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1983, Rok XLV, zeszyt 1.

Kuć M., *Rola pomocy postpenitencjarnej w przeciwdziałaniu stygmatyzacji i marginalizacji społecznej osób zwalnianych z jednostek penitencjarnych*, „Biuletyn Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego” 2021, tom 16, nr 18(1).

Lange M., *Nierówności dochodowe a wybrane problemy społeczne w krajach Unii Europejskiej*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2015, nr 42.

Melezini M., *Problemy reformy prawa karnego. Uwagi na tle ustawy z 13 czerwca 2019 r.*, [w:] P. Góralski, A. Muszyńska (red.), *Reforma prawa karnego w latach 2015–2019*, Warszawa 2020.

Mrózek Ł., *Zjawisko wykluczenia społecznego więźniów i osób opuszczających ośrodki penitencjarne. Analiza problemu i możliwości przeciwdziałania zjawisku*, „Studia Socialia Cracoviensia” 2014, 6, nr 2(11).

Nagin D.S., Paternoster R., *On the relationship of past to future delinquency*, “Criminology” may 1991, volume 29, issue 2.

Pilch T., *Nierówności społeczne. Geneza – struktura – walory moralne*, „Forum Nauk Społecznych” 2023, nr 1.

Plucińska M., *Narracje na temat polityki narkotykowej w amerykańskim dyskursie parlamentarnym*, „Przegląd Socjologii Jakościowej” 2022, tom XVIII, nr 3.

Robinson P.H., Darley J.M., *Does criminal law deter? A behavioral science investigation*, “Oxford Journal of Legal Studies” 2004, vol. 24, no. 2.

Rydzewski P., *Teoria kontroli społecznej jako jedna z teorii dewiacji*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1989, rok LI, z. 4.

Stauffer E., *„Zero tolerancji” i spadek przestępczości w Nowym Jorku (La zero tolerance et la baisse de la criminalite dans la ville de New York)*, “International Review of Criminology and Technical and Scientific Police” 1999, v. 52, n. 2.

Waszkiewicz P., *Traktat o dobrej prewencji*, Warszawa – Newark 2015.

Wiktorska P., *Prawo karne i kryminologia na tle metodologii badań w naukach prawnych*, „Prawo w Działaniu. Sprawy Karne” 2023, 53.

Winczorek J., *Nowe badania empiryczne z zakresu socjologii wymiaru sprawiedliwości*, „Państwo i Prawo” 2011, r. 66, nr 1.

Włodarczyk-Madejska J., Ostaszewski P., Klimczak J., Siemaszko A., *Ogólnopolskie badanie wiktymizacyjne 2020. Raport z badania. Analizy wymiaru sprawiedliwości*, Warszawa 2020.

Zimring F.E., Hawkins G., Kamin S., *Punishment and Democracy Three Strikes and You're Out in California*, Oxford University Press, 2001.

## Netografia

<https://bip.brpo.gov.pl/>.

<https://journals.sagepub.com/>.

<https://kancelaria-skarbiec.pl/>.

<https://mateuszklinowski.pl/>.

<https://monitorkonstytucyjny.eu/>.

<https://nauka.uj.edu.pl/>.

<https://pbkb-adwokaci.pl/>.

<https://pch24.pl/>.

<https://prawo.uni.wroc.pl/>.

<https://pricetheory.uchicago.edu/>.

<https://serwisy.gazetaprawna.pl/>.

<https://wiadomosci.onet.pl/>.

<https://wiadomosci.wp.pl/>.

<https://www.gov.pl/>.

<https://www.grsproadsafety.org/>.

<https://www.hoplofobia.info/j>.

<https://www.iustitia.pl/>.

<https://www.iws.gov.pl/>.

<https://www.journals.uchicago.edu/>.

<https://www.money.pl/>.

<https://www.ojp.gov/>.

<https://www.plazaglab.pl/>.

<https://www.prawo.pl/>.

<https://www.rp.pl/>

<https://www.senat.gov.pl/>.

<https://www.tygodnikprzeglad.pl/>.

<https://www.wprost.pl/>.